

**РЗМ №6. Докладний
письмовий переказ
розповідного тексту з
елементами опису
пам'яток історії й
культури в
публіцистичному стилі
(за простим або
складним планом) з
використанням
прикладок**

Мета:

виявити та оцінити рівень сформованості мовленнєво-комунікативних умінь письмово докладно відтворювати зміст сприйнятого на слух тексту розповідного характеру з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі; формувати комунікативні компетентності: уміння складати складний план; уміння прогнозувати тему та головну думку тексту, визначати межі теми; переказувати текст, дотримуючись норм літературної мови;

розвивати усне й писемне мовлення, увагу; культуру мовлення, образне мислення, створювати умови для розвитку ініціативності; удосконалювати вміння спілкуватися державною мовою: використовувати українську мову для духовного, культурного й національного самовияву; збагачувати й уточнювати словниковий запас;

формувати громадянську компетентність: виховувати патріотичні почуття, повагу до історичного минулого нашого народу.

Бесіда

- Назвіть відомі вам стилі мовлення.
- Назвіть типи мовлення, ознаки, характерні їм.
- Що ми описували з вами раніше?
- Що таке пам'ятка історії й культури?

Пам'ятка – це предмет матеріально-духовної культури минулого.

- Які види пам'яток ви знаєте?

За призначенням: культурні, оборонні, громадські. За властивістю: рухомі, нерухомі. За походженням: пам'ятки народної архітектури та пам'ятки стильової архітектури.

- Чим відрізняється пам'ятка від пам'ятника?

Пам'ятник – це скульптурна споруда.

Софія Київська

Духовність... Ми знаємо, що починається вона з прадавніх коренів нашого роду, народу, про який увесь світ дізнався, слухаючи чарівний голос куполів величного Софійського собору, збудованого десять століть тому. Стоїть він і досі під небом історії як символ українського народу, як його мудрість і сила, талант і слава, як квіт його душі.

Відвідати собор необхідно, тому що це один із найстаріших храмів Східної Європи. Софія в Києві перегукується з храмом Софії в Константинополі. Мозаїка та фрески збереглися ще із часів будівництва, отже, їм тисяча років. Мозаїчна Оранта – неперевершений витвір мистецтва. У соборі є гробниця Ярослава Мудрого. Софія Київська внесена до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Із дзвіниці висотою в 76 м відкривається прекрасна панорама столиці. Можливо, саме в цьому соборі захована давня велика бібліотека Ярослава Мудрого. На стінах храму є давні «графіті», які залишали кияни ще в XI-XII ст. Це головний храм Київської Русі. Протягом десяти століть стіни Софії захищають наш народ і запрошують поринути в казкову подорож крізь віки. Рушаймо!

«Софія Київська» – Національний заповідник, який було засновано 1934 року. Його територія відповідає межам кафедрального Софійського монастиря, заснованого близько 1663 року Петром Могилою. З того часу тут розташовано резиденцію київських митрополитів. Храм, присвячений Софії – Премудрості Божій, споруджено Ярославом Мудрим у 1037 році на місці переможної битви великого князя київського з печенігами. Він був композиційним центром града Ярослава.

Чи знаєте ви, що Софія Київська становить собою п'ятинефний хрестокупольний храм, який прикрашають 13 бань різного розміру? У XVII столітті, за доби гетьмана Івана Мазепи, були проведені відновлювальні роботи: стіни забілено, відреставровано галереї, створено інший дах, фігурні фронтони, прикрашено фасади.

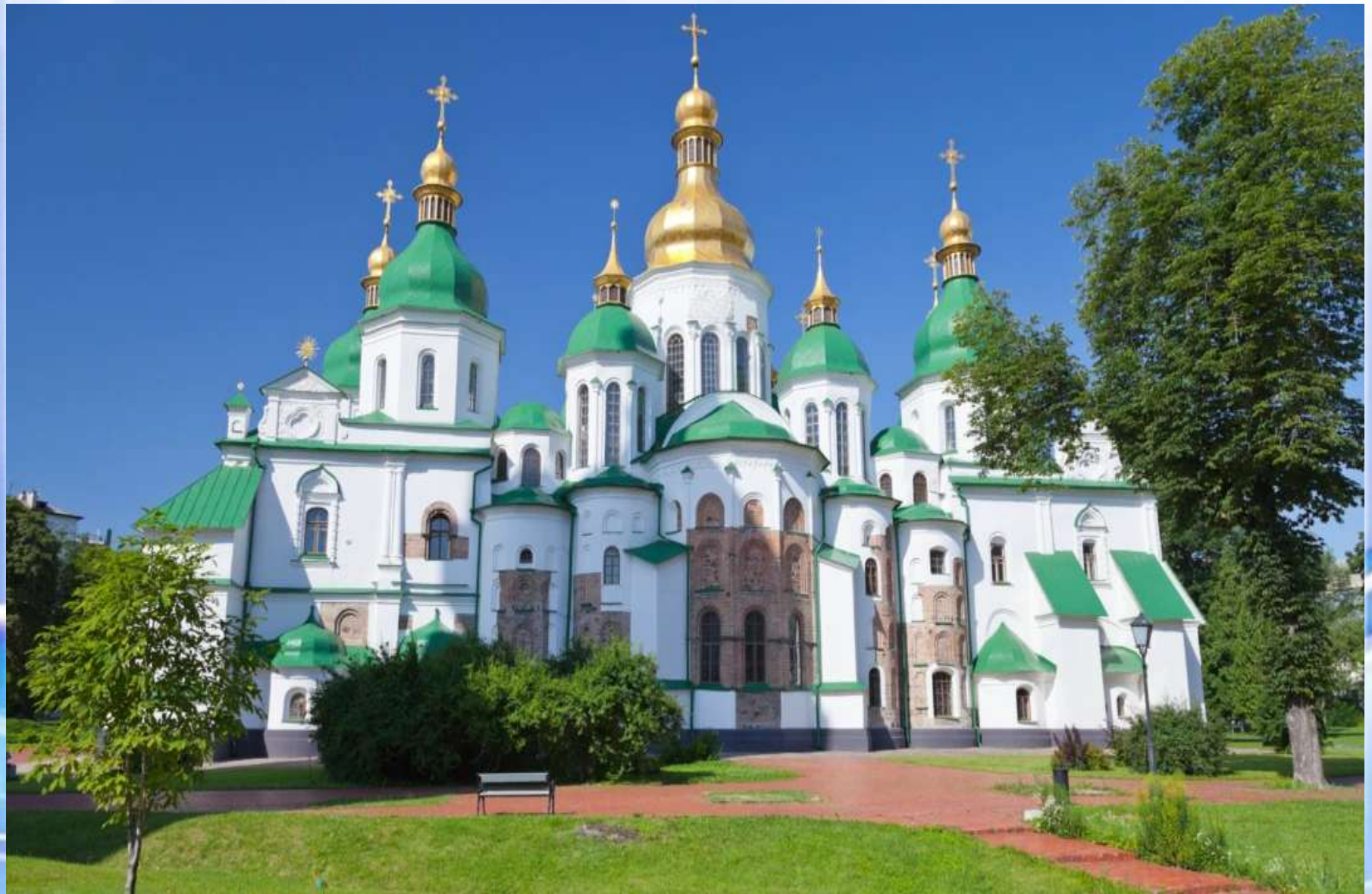
Інтер'єр собору оздоблено розписами. Уявіть мозаїки, які вражають кольорами та відтінками, що змінюються залежно від кута зору. Найбільш відомою композицією є зображення Марії Оранти на золотому тлі. Дзвіниця має вигляд чотириярусної споруди блакитного та білого кольорів із ліпниною.

На території заповідника також є багато службових будівель монастиря: Трапезна палата, палац митрополита, бурса, Братський корпус, Консисторія, Південна брама та Монастирський мур.

Національний заповідник «Софія Київська» вистояв під час воєн, зазнав змін, але зберіг свою значущість і велич.

Ми повинні цим пишатися. Ми зобов'язані вбирати в себе духовні витоки, дорогоцінні набутки минулих віків, бо це пам'ять для нас і наших дітей, дух предків, який допомагає нам усвідомити себе як етнос, пройнятися гордістю за свою землю-матінку й вистояти, примножити надбання минулого й передати «лист у вічність» прийдешнім поколінням (С.Тимченко).

Бесіда за змістом тексту

- **Яка тема й основна думка тексту?**
- **До якого стилю мовлення належить текст?**
- **Які типи мовлення поєднано в тексті?**
- **Які види описів автор поєднав у тексті? З якою метою він це зробив?**
- **Яку роль відіграє опис пам'ятки історії?**
- **Які мовні засоби використовує автор для розкриття основної думки опису?**

Словникова робота

Поясніть лексичне значення слів

- Купол – опуклий дах у формі півкулі.
- Кафедральний собор – собор, у якому править службу місцевий єпископ.
- П'ятинефний – той, який має п'ять нефів.
- Неф – витягнуте в довжину приміщення, відокремлене рядом колон або стовпів.
- Мозаїка – візерунок, зроблений із окремих, щільно припасованих один до одного й закріплених на цементі різнокольорових шматочків скла, камінців.
- Фреска – картина, написана фарбами по свіжій вогкій штукатурці.
- Графіті – стародавні написи й малюнки, зроблені гострими предметами на посудинах, стінах.
- Фасад – зовнішній, лицьовий бік будівлі.
- Дзвіниця – вежа для дзвонів на церкві або окрема будівля із дзвонами.

- Поясніть різницю в лексичному значенні слів. Як називаються такі слова?
- Талант – видатні природні здібності людини; хист, обдарування.
- Талан – доля, життєвий шлях.
- Доберіть синоніми до слів.
- Купол (баня, маківка).
- Етнос (народ).
- Град (заст., архаїзм) (місто).

План

1.   Голос Софійського собору – це голос духовності.
2.   Причини, які спонукають відвідати собор.
3.   «Софія Київська» – Національний заповідник:
  - а) територія історичної пам'ятки;
  - б) місце переможної битви.
4.   Зовнішній вигляд Софії Київської:
  - а) п'ятинефний хрестокупольний храм;
  - б) зміни Софії Київської за Івана Мазепи;
  - в) інтер'єр собору;
  - г) службові будівлі монастиря.
5.   Софія Київська – це «лист у вічність».

Пам'яткою «Як писати переказ»

1. Прочитавши написане, подумайте:

а) чи розкрито тему;

б) чи передано основну думку;

в) чи є початок, основна частина і кінець, чи пов'язані вони між собою змістом;

г) чи збережено послідовність подій;

д) чи правильно поділено текст на абзаци (дивись план).

2. Написане читайте вдруге дуже правильно, підкреслюючи олівцем мовленнєві, орфографічні та синтаксичні помилки.

3. Щодо помилок проконсультуйтеся з учителем або перевірте за словником, а потім виправляйте.

4. Ще раз перечитайте уже виправлене. Зверніть увагу на милозвучність мовлення.

5. Перепишіть з чернетки начисто. Дотримуйтеся правил правопису.

Домашнє завдання

1. Повторити ознаки опису, зокрема опису пам'яток історії й культури.
2. Дібрати із творів української літератури опис пам'яток історії й культури.
3. *За вибором учня:*
пояснити логічний ланцюжок «*духовність – Софійський собор – майбутнє нащадків*»;
створити презентацію «Сім чудес України», «Сім чудес Одещини» (на вибір).

